

Судовы працэс у горадзе Гомелі

па справе аб зладзеяннях нямецка-фашисткіх захопнікаў у Беларускай ССР

ВЧЭРНЯЕ ПАСЕДЖАННЕ 17 СНЕЖНЯ

ГОМЕЛЬ, 17 снежня. (БЕЛТА). Усё вчэрніе паседжанне суда было прысвеченна допыту сведак.

Сведка М. Шаблінская расказала суду аб рэжыме ў азарыцкіх лагерах, створаных па загаду Куроўскага.

— У 1943 годзе наша сям'я жыла ў вёсцы Астапавічы, Даманавіцкага раёна, Палескай вобласці. Аднойчы да нас уварваліся гітлераўцы і расстралілі маю маці, сястру з яе трывма дзецьмі і амаль усіх астатніх жыхароў вёскі. Я была паранена ў галаву і руку, але мне ўдалося схавацца. Калі гітлераўцы ўшлі з вёскі, я вышаўла на вуліцу. Міма гналі мірных совецкіх грамадзян іншых вёсак, і мяне ўпіхнулі ў іх калону. Хутка нас прыгнали ў адзін з азарыцкіх лагераў. Ён быў размешчан на сырой балоцістай мясцовасці, абнесен у чатыры рады калочым дротам і з усіх бакоў замініраван. Ніякіх памяшканняў, акрамя каравульнага памяшкання для немцаў, тут не было. Па кутках на вышках стаялі кулямёты. Лагер узмоцнена аховаўся нямецкімі салдатамі і жандармамі. Адзін часавы стаяў ад другога па адлегласці трох-пяці метраў. Пры сабе яны мелі сабак. Пад адкрытым небам на снезе знаходзіліся поў-распранутыя і разутыя тысячи жанчын, старыкоў і дзяцей. Заключаных, імкнушыхся разводзіць агні, каб выратаваць ад смерці дзяцей, расстрэльвалі. За ўесь час майго прыбываці ў лагеры нам раздалі толькі кроху хлеба з глінай і ацікамі. Немцы кідалі хлеб праз дрот ў твары заключаных, звар'яцеўших ад голаду. Большасці не дасталося ніводнай хлебнай крошкі. Мы былі вымушаны піць воду з ям, дзе знаходзіліся трупы памершых. З мэтай распайсюджвання заразных хвароб немцы прывозілі на машынах хворых тыфам і размяшчалі іх сярод здоровых. Кожны дзень паміралі сотні людзей.

Аб зладзеяннях, якія рабілі гітлераўцы ў гомельскіх лагерах для ваеннаапалонных, паказаў сведка П. Ліванскі.

— З гомельскага лагера ваеннаапалонных штодзённа вывозіліся сотні трупай — гаворыць сведка. — У 30 метрах ад майго дома немцы зарылі дзве з паловай тысічы трупай. Ненадаўк адсюль быў вялікі роў, дзе гітлераўцы пахавалі 55 тысяч трупай замучаных імі совецкіх ваеннаапалонных. Асабліва звертавалі немцы, калі ў лагер прыходзіў падсудны Гейне. На маіх вачах прыбыў эшалон з совецкімі ваеннаапалоннымі з Бранска. Гейне быў пры гэтым. Калі совецкіх ваеннаапалонных выгрузілі з эшалона, шэсць хворых кроху адсталі ад калоны. Па загаду Гейне на іх накінуліся нямецкія канваіры і прыкладамі зблізілі іх да смерці. Трупы совецкіх ваеннаапалонных немцы не дазвалялі ўбіраць 3 дні з вуліцы.

Старшыня трывбунала: Вы можаце апазнаны Гейне?

РАНІШНЯЕ ПАСЕДЖАННЕ 18 СНЕЖНЯ

ГОМЕЛЬ, 18 снежня. (БЕЛТА). На ранішнім паседжанні Ваеннага Трыбунала закончыўся допыт сведак.

Былы ўнтар-афіцэр 255 пяхотнага палка, 110 нямецкай дывізіі, ваеннаапалонны Энгель паказаў, што па загаду Гільдэстайм на ўсім шляху іх палка знішчалі населенныя пункты, мірных жыхароў акупантамі прымушалі будаваць абарончыя збудаванні на перадавой пазіцыі пад ружжына-кулямётным і артылерыйскім абстрэлам.

Затым далітывасцца ў якасці сведка былі нямецкія ваеннаслужачы сапёрнага батальёна 110 нямецкай дывізіі ваеннаапалонны Флор. У ліпені 1941 года немцы затрымалі 60 мірных совецкіх грама-

тав. Сведка Ліванскі: Канешна. Ён сядзіць у апошнім раду злева, другі ад краю.

Затым паказаніі суду дае сведка Н. Сотнікаў. Ён прыводзіць новыя факты аб звершавых у азарыцкіх лагерах. Па шляху ў лагер Н. Сотнікаў быў відавочнам, як адна жанчына выйшла з калоны, каб напіцца вады з ямы, выбітай на дарозе палазамі ад саней. Да яе падышоў нямецкі канваір, скінуў яе за галаву, пахілі да вады і трывмаў да той пары, пакуль яна не захлынулася. Уся дарога да азарыцкіх лагераў была ўсеіна трупамі. Калі саміх лагераў яны ліжалі штабелямі, як дровы. Калі Совецкая Армія стала набліжацца да азарыцкіх лагераў, немцы пачалі расстрэльваць за кожнага свайго салдата, забітага на фронце, па 15 заключаных.

У залу суда пад канвоем уводзяць ваеннаапалоннага Зайфрыда, былога пера-кладчыка аддзела 1-ц штаба 110 нямецкай дывізіі. Ён выкryвае свайго былога начальніка Карлсфельда, па загаду якога расстрэльваліся старыкі, дзеці і цяжарныя жанчыны. У Невелі было расстрэльвана 63 ваеннаапалонных Совецкай Арміі. Пакаранием смерцю кіраваў ціпер сядзячы на дэве падсудных падпалкоўнік Білінг.

Сведка П. Котаў, калгаснік з сяла Запруднае, Людзінавіцкага раёна, Калужскай вобласці, расказаў аб многалікіх расстрэлах немцамі мірных совецкіх грамадзян у гэтым раёне ў 1942—1943 гг. У вёсцы Іванкава ў прысутнасці ўсяго населеніцтва была расстрэльвана жанчына толькі за тое, што яна набрала вады з студні, якая знаходзілася радам з камандным пунктам ветэрынарнай роты 110-й дывізіі.

Жыхарка гэтага-ж раёна А. Зарэцкая расказала аб расправах над мірным населеніцтвам, аб падпалъваниях і грабежніцтвах, чынімых салдатамі і афіцэрамі 110 нямецкай дывізіі. Пры адступленні з г. Людзінава немцы кідалі бутэлькі з гаручым ва ўсе дамы і спалілі іх. Згарэла многа дзяцей і старыкоў.

Аб масавым угоне мірнага населеніцтва ў нямецкіх рабства расказаў суду жыхар вёскі Макараў, Андрэеўскага раёна, Калінінскай вобласці, А. Мядзведзеў.

Сведка Ю. Негілава расказала аб знішчэнні мірных грамадзян Шклousкага раёна.

— Немцы 110 дывізіі, — гаворыць тав. Негілава, — 27 чэрвеня 1944 года ўварваліся ў вёску Крылесіна і падпалілі яе. Выбягаўшы з дамоў жыхароў расстрэльвалі. У адну яму схавалася 19 мірных грамадзян, у тым ліку старыкі, жанчыны і дзеці. Немцы ўсіх іх расстрэлялі. Па вуліцы ішла жанчына Лідзія Ефрэмава з маленькім дзіцём на руках. Немцы яе забілі, а дзіця прыкаломі штыком да маці.

Старшыня трывбунала: Вы можаце апазнаны Гейне?

ВЧЭРНЯЕ ПАСЕДЖАННЕ 18 СНЕЖНЯ

ГОМЕЛЬ, 18 снежня. (БЕЛТА). Пасля паказанія сведак па хадатайствію пра-курора Ваеннага Трыбунала агласіў рад дакументаў Надзвычайнай Дзяржаўнай Камісіі па раследванню зладзеяння нямецкіх-фашисткіх захопнікаў на тэрыторыі Беларусі, Маскоўскай, Калінінскай, Смоленскай, Калужскай і Бранскай абласцей.

На вчэрнім паседжанні пачаліся спрэчкі Бакоў. Старшынствуючы — палкоўнік юстыцы I. П. Сахараў прадастаўляе словаў Дзяржаўнаму Абвінаваўцу Ваеннаму Прокурору палкоўніку юстыцы Л. І. Арціменкаву.

— За час свайго гаспадарання і пры адступленні пад ударамі доблеснай Совецкай Арміі, — гаворыць тав. Арціменкав, — нямецкі-фашисткі захопнікі знішчылі на часова акупіраванай тэрыторыі Беларусі звыш 2.200 тысяч совецкіх грамадзян і ваеннаапалонных, угнілі ў нямецкое рабства калія 380 тысяч чалавек. Акупанты разбурылі і спалілі 209 беларускіх гарадоў, амаль усе сёлы і вёскі, усе прымысловыя прадпрыемствы і культурныя ўстановы, разгрబілі калія 10 тысяч калгасаў, 92 соўгасы і 316 МТС, адабралі ў населеніцтва і ўгнілі ў Германію амаль усе жывёлы. Гісторыя яшчэ не ведае такога масавага знішчэння людзей, якое зрабілі нямецкі-фашисткі захопнікі. Толькі ў лагерах Гомельскай вобласці акупанты забілі і закатаўлі звыш 163 тысяч мірных совецкіх грамадзян і ваеннаапалонных. У лагерах смерці «Азарычы», Палескай вобласці, немцы расстрэляні і ўміярцвёна пасля наўмыснага заражэння сыпным тыфам больш 9 тысяч мірных совецкіх грамадзян, пераважна старыкоў, жанчын і дзяцей. Сотні тысяч людзей забіты, закатаўаны і ў многіх іншых лагерах, створаных на тэрыторыі Беларусі.

— Той-сёй з сядзячых на лаве падсудных, — гаворыць далей тав. Арціменкав, — імкненца ўвільнуць ад адказнасці, спасылаючыся на тое, што зладзеянні ім зроблены ў парадку выкананія ваеных загадаў вышэйшага камандавання. Аднак, сім вядома, што за выкананне злачынных загадаў выкананыя адказнасці, якія выдаюцца на тэрыторыі падсудных, падсудными было добра вя-год кожнага.

ПАСЕДЖАННЕ 19 СНЕЖНЯ.

ГОМЕЛЬ, 19 снежня. (БЕЛТА). На ранішнім паседжанні працягваліся спрэчкі старон. Пасля прымовы дзяржаўнага адвінаваўцу выступалі адвакаты, абараняючы падсудных.

Адвакат Б. Любімаў адзначыў, што яго падзабаронны генерал-лейтэнант Куроўскі якіе адказнасці за ўсе цягчайшыя зладзеянні, якія рабіў ён і знаходзячіся пад яго камандаваннем 110 нямецкай пяхотнай дывізіі. Аднак абаронца просіць суд пры вынісені прыгавора ўлічыць, што самыя варварскія загады выходзілі з стаўкі Гітлера.

Лічачы віну сваіх падзабаронных Карлсфельда і Кламта поўнасцю даказанай, ад-вакат К. Жудро просіць суд быць да іх зніхадзіцельным і змягчыць меру кары.

Адвакат Е. Катарынцаў заявіў, што падзабаронны Білінг і Кульмер на судзе прызналі злачыннасць гітлераўскіх загадаў, выкананыя якіх яны з'яўляюцца, і прасіў суд улічыць гэта пры вынісені прыгавора.

Так як падсудныя Кольсдорфер і Ензен прызналі сябе вінаватымі, абараняючы іх адвакат Я. Каваленка просіць суд аб зніхаджэнні да іх.

Адвакат М. Грынёў прасіў суд улі-

чы, што ўсе іх злачынствы з'яўляюцца паклонімі злачынствамі супротив чалавечтва. Але і ў д'ябальскім загадзе, распрацаваным падсудным генерал-лейтэнантам Куроўскім у час адступлення нямецкі-фашисткіх банд пасля іх разгрому пад Москвой, было сказаны: «Усё знішчыцца на шляху, спальваць населенныя пункты, падрываць каменныя памяшканні, узрываваць печы, узрываваць студні, харчовыя запасы і матэрыяльныя каштоўнасці забіраць, а што немагчыма забраць — знішчыць». Пакідаць «мёртвую зону». Усё населеніцтва ўганяць, а хто ўхіляецца — расстрэльваць».

— Грамадзяне суддзі! Віна ўсіх падсудных па гэтай справе неабвяргальна даказана матэрыяламі справы, актамі Надзвычайнай Дзяржаўнай Камісіі, паказаніямі многалікіх сведак. Аб зладзеяннях, зробленых падсуднымі, сведчаць жудасныя доказы: гэта — горы трупаў задушаных, спаленых, павешаных, расстрэлянных совецкіх людзей. Гэта — спаліёны і ўзарваныя гарады, фабрыкі, заводы. Гэта — спаленыя, разграбленыя сёлы і вёскі. Фактаў гэтых зладзеянняў не смеюць адмаўляць і не адмаўляюць самі падсудныя.

Ці можа спасыліца на вайсковы загад, на вайсковую дысцыпліну служыць апраўданнем такіх капмарных зладзеянняў, як зверскае знішчэнне мільёнаў мірных грамадзян, старыкоў, жанчын і дзяцей, з прымыненiem для гэтага самых жудасных катаванняў, перад якімі становіцца бледнымі жудасці сярэдневякоў.

Не, гэта не ваенныя загады начальнікаў, гэта злачынныя загады атаманаў бандыцкіх шаек, спасылка на якія не можа апраўдаць нікога з удзельнікаў банды.

Грамадзяне суддзі. Вашага суровага прыгавору гэтым ізвергам чакае ўесь беларускі народ, які пражды ў троі страшных гады пад уладай фашисткіх разбойнікаў. Вашага суровага прыгавору чакае ўесь свабодалюбіве чалавечтва свету, які грозней перасцярогі новым падпалъшчыкам вайны. На падставе гэтага я, як дзяржаўны абвінаваўца, прашу Ваеннага Трыбунала прыгаварыць усіх 16 злачынцаў да пазбаўлення волі тэрмінам на 25 год.

ПАСЕДЖАННЕ 19 СНЕЖНЯ.

Чысьць, што яго падзабаронны Гільман і Шутэ рабіл зладзеянні пад уздзелем злавеснай сістэмы фашисткага выхаванія.

У свайі прымове адвакат П. Багачоў адзначыў, што яго падзабаронны Шмук, Гінтц і Вульф з'яўляюцца радавымі выкананыя злачынных загадаў і прасіў суд улічыць гэта пры вынісені прыгавора.

Падсудны Герыке і Грундман поўнасцю прызналі сваю віну. Абараняючы іх адвакат А. Велікоты хадайнічай пе-рад судом аб змягчэнні ім меры кары.

Адвакат Н. Ліушэўскі, прызначаючы доказанымі цяжкімі злачынствамі свайго падзабароннага Гейне, звярнуўся да суда з просьбай быць да яго падзабароннага змягчэнні.

Затым з абароннай прымовай выступіў падсудны Гільдэгайм, які прасіў суд вынесці спрэядліві прыгавор.

Пасля заканчэння спрэчак старон суд прадастаўі апошнія слова падсудным. Усе яны, прызначаючы сябе